

'Bij Bosshardt'

Een onderzoek van de Vrije Universiteit Amsterdam

en het Leger des Heils

Inhoudsopgave

Inleiding

Hoofdconclusie

1. 'Bij Bosshardt'
2. De bezoekers van 'Bij Bosshardt'
3. Eenzaamheid en sociale contacten
4. Wat vinden de respondenten van 'Bij Bosshardt'?
5. Methodische verantwoording

Bijlage

Bezoekfrequentie en response van de deelnemende 'Bij Bosshardt' buurtsteunpunten

Inleiding

Voor u ligt de rapportage 'Bij Bosshardt'. Dit is het product van een onderzoek dat het Leger des Heils en de Vrije Universiteit in september 2011 gezamenlijk hebben uitgevoerd onder een deel van de bezoekers van 'Bij Bosshardts'. Het doel van dit onderzoek is tweeledig. Het eerste doel is een goed beeld krijgen van de bezoekers van 'Bij Bosshardt'. Het tweede doel is nagaan wat 'Bij Bosshardt' betekent voor haar bezoekers.

In het eerste hoofdstuk van deze rapportage wordt ingegaan op wat 'Bij Bosshardt' precies is en wat de doelen van 'Bij Bosshardt' zijn. Het tweede hoofdstuk gaat in op de kenmerken van de respondenten die aan dit onderzoek deelnemen. Omdat het terugdringen van eenzaamheid een specifiek doel is van 'Bij Bosshardt', wordt het derde hoofdstuk gewijd aan de mate van eenzaamheid en het aantal sociale contacten van de respondenten. In het vierde hoofdstuk komt aan bod hoe de respondenten 'Bij Bosshardt' beleven. Hierbij is gekeken naar de tevredenheid, maar ook naar wat volgens de respondenten de gevolgen zijn van hun bezoeken aan 'Bij Bosshardt'. Tenslotte wordt in hoofdstuk 5 de onderzoeksmethode toegelicht.

Wij hopen dat deze rapportage u een goed beeld geeft van wat 'Bij Bosshardt' is en betekent voor mensen.

Drs. Eric Schoenmakers

Vrije Universiteit Amsterdam

Lt.-kolonel mevr. dr. Ine Voorham

Leger des Heils

Amsterdam en Almere, november 2011

Hoofdconclusie

De 'Bij Bosshardt' buurtsteunpunten hebben als doel contacten tot stand te brengen tussen buurtbewoners en eenzaamheid te verminderen. Om dit te kunnen bereiken moet 'Bij Bosshardt' juist hen weten te bereiken die zich eenzaam voelen. 'Bij Bosshardt' bereikt een breed scala aan mensen. De respondenten hebben uiteenlopende leeftijden, diverse nationaliteiten en verschillen in gezondheid. Zes op de tien respondenten geven aan zich eenzaam te voelen. Een kwart zegt geen vrienden of kennissen te hebben.

De respondenten zijn erg tevreden over de 'Bij Bosshardt' buurtsteunpunten en vinden deze vaak belangrijk. Ruim de helft van de respondenten komt twee keer in de week of vaker in het buurtsteunpunt. Een op de zes respondenten zegt zelfs altijd te komen als het open is. Respondenten die 'Bij Bosshardt' belangrijker vinden, hebben twee familieleden minder in hun netwerk dan respondenten die 'Bij Bosshardt' minder belangrijk vinden. Bijna de helft van de respondenten voelt zich door 'Bij Bosshardt' meer erbij horen of minder eenzaam. Overige respondenten noemen andere positieve gevolgen van hun bezoeken aan 'Bij Bosshardt'. Zeven op de tien respondenten geven aan door 'Bij Bosshardt' nieuwe contacten opgedaan te hebben of vaker de deur uit te komen. Respondenten die 'Bij Bosshardt' belangrijker vinden geven vaker aan door 'Bij Bosshardt' nieuwe contacten te hebben opgedaan dan respondenten die 'Bij Bosshardt' minder belangrijk vinden.

'Bij Bosshardt' slaagt erin eenzame mensen te bereiken en geeft hen het gevoel er meer bij te horen. De deelnemers aan dit onderzoek voelen zich door de buurtsteunpunten minder eenzaam.

Hoofdstuk 1: 'Bij Bosshardt'

De Nederlander is tevreden met zijn eigen leven. Maar met het land en met de normen en waarden vindt hij het slecht gaan. "Mensen kunnen steeds minder van elkaar verdragen en zijn egoïstischer. [...] Er is weinig gemeenschapszin." Dit citaat is te vinden in een onderzoek van het SCP in 2008¹. Het vermeende gebrek aan gemeenschapszin heeft mogelijk gevolgen voor de eenzaamheid van burgers. Eenzaamheid is een probleem waar ook vanuit overheid en maatschappij steeds meer aandacht voor is. De overheid wil eenzaamheid tegengaan door het leven in de buurt centraal te stellen. De buurt is volgens de overheid de plek waar mensen elkaar ontmoeten en ondersteunen.

Het Leger des Heils is van oudsher nadrukkelijk aanwezig in buurten en wijken van Nederland met korpsen, Goodwillwerk en afdelingen van de Stichting Leger des Heils Welzijns- en Gezondheidszorg. Present zijn in wijken ziet het Leger des Heils als een kans om mee te bouwen aan de samenleving en de buurtbewoner vertrouwen en mogelijkheden tot ontmoetingen en participatie te geven. Anno 2011 is het Leger des Heils met buurtsteunpunten onder de naam 'Bij Bosshardt' aanwezig in wijken. In 2008 werd de eerste 'Bij Bosshardt' in Amsterdam geopend. Ten tijde van dit onderzoek waren er 13 'Bij Bosshardt' buurtsteunpunten in verschillende gemeenten in Nederland actief, met name in wijken en buurten die worden gekenmerkt door relatief (grote) sociale achterstand.

In 'Bij Bosshardt' is iedereen uit de wijk welkom om te praten en te luisteren, om iets te doen of zomaar te zitten. Men kan er terecht voor een kop koffie, een luisterend oor, een gezellige maaltijd, activiteiten en doorverwijzing naar instanties.

De 'Bij Bosshardt' buurtsteunpunten herinneren aan de persoon en het werk van majoor Bosshardt. In de jaren vijftig van de twintigste eeuw begon majoor Bosshardt haar werk in de binnenstad van Amsterdam. Bij majoor Bosshardt voelde iedereen zich thuis. Zij wist in veel levens licht en uitzicht te brengen. Net als majoor Bosshardt zelf, stralen de mensen van

¹ Sociaal en Cultureel Planbureau (2008). 'Continu onderzoek burgerperspectieven. Kwartaalbericht.

'Bij Bosshardt' de liefde van God uit, geloven ze in de ander, zorgen ze voor een positieve sfeer en stappen ze op de mensen af. Het geeft buurtbewoners weer geloof en vertrouwen in zichzelf en in de ander. Medewerkers gaan de wijk in, op zoek naar de buurtbewoner.

Doelstelling 'Bij Bosshardt'

Het stimuleren van cohesie binnen de buurt is de centrale doelstelling. 'Bij Bosshardt' wil contacten tussen buurtbewoners tot stand brengen, tussen mensen die elkaar anders niet zo snel zouden ontmoeten. Men weet wat de ander bezighoudt, bewoners krijgen een grotere betrokkenheid bij elkaar. 'Bij Bosshardt' wil buurtbewoners uit hun eenzaamheid halen, geeft de buurtbewoner een positieve kijk op en vertrouwen in de ander en zichzelf. Activiteiten die worden ondernomen hebben als doel mensen die wel wat meer contacten willen met elkaar te verbinden. 'Bij Bosshardt' wil het oog en het oor van de wijk zijn om te weten wat er leeft. Activiteiten worden bepaald door wensen en behoeften die leven in de buurt. Als dat nodig is wordt de buurtbewoner 'Bij Bosshardt' verder geholpen naar officiële instanties.

Het speciale van 'Bij Bosshardt'

Het speciale van 'Bij Bosshardt' krijgt gestalte door de wijze waarop medewerkers present zijn en zich in willen zetten voor de ander. Zij onderschrijven de uitspraak van Majoor Bosshardt: "De God die mij lief heeft, heeft ook u lief". De medewerkers van het buurtsteunpunt gaan verder dan het accepteren van de buurtbewoner, zoals hij is. Zij berusten niet in een situatie van isolement of eenzaamheid, maar geloven dat het beter kan! Zij gaan op pad om mensen in de buurt te ontmoeten. Nodigen hen uit voor een bezoekje aan 'Bij Bosshardt' en kijken ook naar hen om als zij hen al een tijd niet hebben gezien. Door deze positieve houding gaan buurtbewoners ook positief naar elkaar omzien, helpen elkaar bij het benutten van mogelijkheden, vertrouwen de ander en worden vertrouwd. Zij bouwen zo aan een eigen maatschappelijk steunsysteem in hun buurt. Doordat de buurtbewoners zelf meewerken in 'Bij Bosshardt' vormen zij zich op veel gebieden: samenwerken, contacten opdoen, organiseren en uitvoeren, groeien in zelfvertrouwen en eigenwaarde, verantwoordelijkheid nemen, erbij horen, waardering geven en ontvangen. Door de inzet van de buurtbewoners zelf wordt de doelstelling van 'Bij Bosshardt' bereikt.

De mensen van 'Bij Bosshardt'

Iedereen uit de wijk is welkom. De buurtbewoners die in 'Bij Bosshardt' komen hebben iets gemeenschappelijks: Ze hebben behoefte aan contact, omdat ze eenzaam zijn of omdat ze meer mensen in de buurt willen leren kennen. Het soort contact waaraan men behoefte heeft kan heel verschillend zijn: contact in de vorm van een gezellig praatje, je hart luchten, zingevingvragen, in contact komen met hulpverleners, iets omhanden willen hebben.

Iedere buurtbewoner kan en mag iets bijdragen. De ene buurtbewoner een vraag, de andere de oplossing. Er wordt gezocht naar mogelijkheden om eenvoudige problemen samen op te lossen. De medewerkers van het Leger des Heils merken het op als een buurtbewoner met een probleem rondloopt dat niet eenvoudig op te lossen is. Zij zullen dan voorstellen om samen op zoek te gaan instanties die kunnen helpen.

Hoofdstuk 2: De bezoekers van 'Bij Bosshardt'

Conclusie

'Bij Bosshardt' wil er voor alle buurtbewoners zijn, jong of oud, gezond of ongezond, Nederlander of allochtoon, iedereen is welkom. Speciale aandacht is er voor mensen die kwetsbaarder zijn door wat zij in hun leven hebben meegemaakt. De resultaten van het onderzoek laten zien dat 'Bij Bosshardt' een breed scala aan mensen weet te bereiken. De respondenten hebben uiteenlopende leeftijden, diverse nationaliteiten en verschillen in gezondheid. De respondenten zijn vaker gescheiden en verweduwd dan gemiddeld in de Nederlandse bevolking.

De gemiddelde leeftijd van de respondenten van dit onderzoek is 56,2 jaar. De leeftijden lopen uiteen van 17 tot 97 jaar. Het grootste deel van de respondenten is vrouw (70%). Veruit de meeste respondenten hebben enkel de Nederlandse nationaliteit (84%). Andere nationaliteiten zijn onder andere de Afghaanse, Ghanese, Irakese, Turkse, en Spaanse nationaliteit. Ook dubbele nationaliteiten, zoals Nederlands en Turks komen voor.

Ongeveer een kwart van de respondenten is gehuwd, een ander kwart is nooit gehuwd en nog een kwart is gescheiden. Ongeveer een op de vijf respondenten heeft de weduwstaat. In verhouding tot de Nederlandse bevolking van 20 jaar en ouder, zijn gescheiden en verweduwde respondenten oververtegenwoordigd in de 'Bij Bosshardt' buurtsteunpunten (Tabel 2.1). Gehuwde respondenten zijn ondervertegenwoordigd. Tabel 2.2 geeft de percentages van de burgerlijke staat per leeftijdscategorie. Het merendeel van de respondenten onder de 35 jaar is ongehuwd. Gescheiden en verweduwde respondenten komen in deze leeftijdscategorie niet of nauwelijks voor. Onder de oudste respondenten (75+) is het merendeel weduwe of

weduwnaar. Drie op de tien respondenten geeft aan samen te wonen met iemand die zij als hun partner omschrijven.

Tabel 2.1 Burgerlijke staat van de respondenten (N = 168) en van de Nederlandse bevolking van 20 jaar en ouder in percentages

	<u>'Bij Bosshardt'</u>	<u>Bevolking >20 jaar*</u>
Nooit gehuwd	25%	30%
Gehuwd	26%	54%
Gescheiden	24%	7%
Weduwstaat	20%	9%

*Bron CBS Statline

Tabel 2.2 Percentage burgerlijke staat van de respondenten naar leeftijdscategorie (N = 160)

	<u>Nooit gehuwd</u>	<u>Gehuwd</u>	<u>Gescheiden</u>	<u>Weduwstaat</u>	<u>N</u>
<35 jaar	68%	23%	9%	0%	22
35-44 jaar	38%	29%	33%	0%	24
45-54 jaar	48%	22%	21%	9%	23
55-64 jaar	17%	40%	30%	13%	30
65-74 jaar	8%	32%	30%	30%	37
>=75 jaar	0%	8%	21%	71%	24

Ongeveer een op de zeven respondenten heeft een betaalde baan of eigen bedrijf (14%). Verder omschrijven de respondenten hun werksituatie als het zijn van huisman of huisvrouw (29%), vrijwilligerswerk (28%), pensioen, VUT of AOW (24%), arbeidsongeschikt

(14%) en school (6%). Sommige respondenten omschrijven een andere werksituatie (12%), zoals het zijn van mantelzorger, werkzoekende of het hebben van een uitkering anders dan de AOW. Mannen en vrouwen verschillen nauwelijks in werksituatie (Tabel 2.3). Vrouwen geven alleen vaker aan huisvrouw/man te zijn dan mannen (35%, respectievelijk 10%)². Het gemiddelde opleidingsniveau is middelbaar algemeen onderwijs, bijvoorbeeld MAVO, ULO of MULO.

Tabel 2.3 Werksituatie naar geslacht (N = 178)

	<u>M</u>	<u>V</u>
Betaalde baan/ eigen bedrijf	17%	13%
Huisvrouw/ man	10%	36%
Vrijwilligerswerk	23%	27%
School	2%	7%
VUT/ pensioen / AOW	33%	21%
Arbeidsongeschikt	17%	12%

Op de vraag: “hoe is over het algemeen uw gezondheid”, antwoord 48% ‘goed’ of ‘zeer goed’, 33% antwoord ‘gaat wel’ en 19% antwoord ‘slecht’ of ‘niet zo best’. Ongeveer vier op de tien respondenten heeft functionele beperkingen³.

² Vrouwen: (N = 124; M = 0,3; SD = 0,5)
Mannen: (N = 48; M = 0,1; SD = 0,3; $t = -3,3$; $p < 0,01$)

³ Gemeten middels de ADL-score (Activities of Daily Living)

Katz, S., Ford, A. B., Moskowitz, R. W., Jackson, B. A., & Jaffe, M. W. (1963). Studies of illness in the aged. *JAMA: The Journal of the American Medical Association*, 185, 914-919.

Hoofdstuk 3: Eenzaamheid en sociale contacten

Conclusie

'Bij Bosshardt' stelt zich ten doel buurtbewoners uit hun eenzaamheid te halen. Zij hebben dan ook speciale aandacht voor mensen die zich eenzaam voelen of die wel wat meer contacten zouden willen hebben. Maar lukt het 'Bij Bosshardt' om deze groep eenzame en contactarme mensen te bereiken? De resultaten van het onderzoek laten zien dat eenzaamheid een probleem is voor ongeveer 60% van de respondenten van dit onderzoek. Dit percentage is beduidend hoger dan in de Nederlandse bevolking (30%). Een kwart van de respondenten geeft aan geen vrienden of kennissen te hebben. We concluderen dat eenzame en contactarme buurtbewoners 'Bij Bosshardt' weten te vinden.

Wanneer we de eenzaamheid van de respondenten meten met de eenzaamheidschaal van De Jong Gierveld⁴ blijkt dat ongeveer 60% van de respondenten zich eenzaam voelt. Hiervan is ongeveer een op de acht ernstig of zeer ernstig eenzaam. Dit is ruim boven het landelijke gemiddelde van 30% waarvan ongeveer een op de drie ernstig of zeer ernstig eenzaam is⁵. Zowel emotionele eenzaamheid, het missen van een vertrouwenspersoon (52%), als sociale eenzaamheid, het missen van een brede groep mensen om je heen (56%), is een probleem voor de respondenten. Mannelijke en vrouwelijke respondenten verschillen niet in sociale of emotionele eenzaamheid. Evenmin zijn er verschillen tussen respondenten in verschillende leeftijdscategorieën. Respondenten die samenwonen met een partner zijn minder sociaal en emotioneel eenzaam dan respondenten die niet samenwonen met een partner (Tabel 3.1).

⁴ De Jong Gierveld, J., & Kamphuis, F. (1985). The development of a Rasch-type loneliness scale. *Applied Psychological Measurement*, 9, 289-299.

⁵ Van Tilburg, T. G., & De Jong Gierveld, J. (2007). *Zicht op eenzaamheid: Achtergronden, oorzaken en aanpak*. Assen: Van Gorcum.

Eenzaamheid wordt gedefinieerd als: “Het subjectief ervaren van een onplezierig of ontoelaatbaar gemis aan (kwaliteit van) bepaalde sociale relaties. Het kan zijn dat het aantal contacten dat men heeft met andere mensen geringer is dan men wenst. Het kan ook zijn dat de kwaliteit van de gerealiseerde relaties achterblijft bij de wensen”. Eenzaamheid is altijd een gevoel, niet iedereen heeft namelijk dezelfde wensen rondom zijn of haar relaties. Onderzoek wijst uit dat ongeveer drie op de tien Nederlanders zich eenzaam voelen (Van Tilburg & De Jong Gierveld, 2007).

We maken onderscheid tussen emotionele eenzaamheid en sociale eenzaamheid. Emotionele eenzaamheid is het subjectief ervaren van een sterk gemis van een intieme relatie, een emotioneel hechte band met een partner of hartsvriend(in). Sociale eenzaamheid is het subjectief ervaren gemis van betekenisvolle relaties met een bredere groep van mensen om je heen, zoals kennissen, collega’s of buurtgenoten.

Tabel 3.1 Verschil in eenzaamheid tussen respondenten die wel samenwonen met een partner en respondenten die dat niet doen (N = 170).

	<u>Emotionele</u>			<u>Sociale</u>			<u>Ik voel me wel eens</u>		
	<u>eenzaamheid</u>			<u>eenzaamheid</u>			<u>eenzaam</u>		
	<u>(1-6)</u>			<u>(1-5)</u>			<u>(1-3)</u>		
	M	SD	t	M	SD	t	M	SD	t
Samenwonend (N = 47)	1,5	2,1	-3,0**	1,4	1,6	-3,6***	1,5	0,6	-4,2***
Niet samenwonend (N = 97)	2,6	2,6		2,4	1,8		2,0	0,8	

Noot: * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$; *** $p < 0,001$.

Wanneer we de respondenten vragen te reageren op de stelling “Ik voel me wel eens eenzaam” blijken de respondenten hun eenzaamheid ook toe te geven. 61% van de respondenten antwoord bevestigend op deze stelling. Respondenten die niet samenwonen met een partner geven vaker aan zich eenzaam te voelen dan respondenten die wel samenwonen

met een partner (Tabel 3.1). 71% van de respondenten herinnert zich in het verleden eenzaam te zijn geweest.

Gemiddeld genomen hebben de respondenten twee kinderen, twee kleinkinderen, vier familieleden, vier vrienden en vijf kennissen in hun sociale netwerk. 28% heeft geen kinderen, 56% heeft geen kleinkinderen, 37% heeft geen familie, 37% heeft geen vrienden en 39% heeft geen kennissen. Een gemiddeld sociaal netwerk van een respondent bestaat uit 16 personen, exclusief een eventuele partner. Van bijna een kwart van de respondenten bestaat het sociale netwerk uit vijf of minder personen. Bij vier respondenten bestaat het sociale netwerk uit nul personen. Wanneer we enkel kijken naar het aantal vrienden en kennissen dat respondenten hebben, dan zien we dat bijna de helft van de respondenten vijf of minder vrienden en kennissen in het sociale netwerk heeft. Een kwart van de respondenten heeft geen vrienden of kennissen.

Hoofdstuk 4: Wat vinden de respondenten van 'Bij Bosshardt'?

Conclusie

'Bij Bosshardt' stelt zich ten doel mogelijkheden tot ontmoeting te creëren en eenzaamheid te verminderen. De respondenten zijn erg tevreden over 'Bij Bosshardt' en vinden 'Bij Bosshardt' vaak belangrijk. Ruim de helft van de respondenten komt twee keer in de week of vaker in het buurtsteunpunt. Een op de zes respondenten zegt zelfs altijd te komen als het open is. Bijna de helft van de respondenten voelt zich door 'Bij Bosshardt' meer erbij horen of minder eenzaam. Andere respondenten noemen andere positieve gevolgen van hun bezoeken aan 'Bij Bosshardt'. Zeven op de tien respondenten geven aan door 'Bij Bosshardt' nieuwe contacten opgedaan te hebben of vaker de deur uit te komen. Respondenten die 'Bij Bosshardt' belangrijker vinden geven vaker aan door 'Bij Bosshardt' nieuwe contacten te hebben opgedaan dan respondenten die 'Bij Bosshardt' minder belangrijk vinden.

De respondenten komen vaak al geruime tijd bij 'Bij Bosshardt'. Meer dan de helft van de respondenten komt er al meer dan een jaar. Een klein deel van de respondenten maakt korter dan een maand gebruik van 'Bij Bosshardt' (Tabel 4.1). De bezoekfrequentie aan 'Bij Bosshardt' is hoog. Tabel 4.2 laat zien dat 16% van de respondenten minder dan een keer per week een bezoek brengt, 22% komt een keer per week en 58% van de respondenten komt twee keer per week of vaker. Een op de zes komt altijd als het buurtsteunpunt open is.

Het onderzoek toont aan dat het een verschil maakt of respondenten al langer dan 3 maanden in 'Bij Bosshardt' komen of niet. Respondenten die al langere tijd bij 'Bij Bosshardt' komen geven aan twee vrienden meer te hebben⁶ (Tabel 4.3). Mogelijk zijn dit vrienden binnen 'Bij Bosshardt'. Tevens zijn er verschillen tussen respondenten die 'Bij Bosshardt' nogal of erg

⁶ <1 jaar (N = 71; M = 2,9; SD = 4,3)
> 1 jaar (N = 93; M = 4,8; SD = 5,0; $t = -2,6$; $p < 0,05$)

belangrijk vinden en respondenten die 'Bij Bosshardt' enigszins of niet belangrijk vinden. Respondenten die 'Bij Bosshardt' belangrijker vinden hebben ongeveer twee familieleden minder in hun netwerk⁷ en zijn emotioneel eenzamer⁸ dan respondenten die 'Bij Bosshardt' minder belangrijk vinden. Het verband tussen emotionele eenzaamheid en mate van belangrijkheid duidt er mogelijk op dat emotioneel eenzame respondenten steun vinden bij 'Bij Bosshardt', steun die anderen wellicht bij hun familie vinden. Respondenten voor wie 'Bij Bosshardt' belangrijker is, bezoeken 'Bij Bosshardt' ook vaker⁹ en geven 'Bij Bosshardt' gemiddeld genomen een hoger cijfer¹⁰ dan respondenten die minder vaak een bezoek brengen (een 8,7 respectievelijk een 8,0).

Tabel 4.1 Hoe lang komt u al in 'Bij Bosshardt'? (N = 172)

	%	N
Korter dan 1 maand	6	10
1-3 maanden	13	23
3 maanden - 1 jaar	24	43
Langer dan 1 jaar	54	96
Onbekend	3	6

⁷ Niet/enigszins belangrijk (N = 63; M = 5,3; SD = 5,1)
 Nogal/ erg belangrijk (N = 99; M = 3,6; SD = 5,1; $t = 2,1$; $p < 0,05$)

⁸ Niet/enigszins belangrijk (N = 58; M = 1,8; SD = 2,1)
 Nogal/ erg belangrijk (N = 88; M = 2,9; SD = 2,3; $t = -3,0$; $p < 0,01$)

⁹ Niet/enigszins belangrijk (N = 65; M = 1,5; SD = 0,5)
 Nogal/ erg belangrijk (N = 103; M = 1,7; SD = 0,5; $t = -3,0$; $p < 0,01$)

¹⁰ Niet/enigszins belangrijk (N = 63; M = 8,0; SD = 0,9)
 Nogal/ erg belangrijk (N = 103; M = 8,7; SD = 1,4; $t = -3,9$; $p < 0,001$)

Tabel 4.2 Hoe vaak bezoekt u 'Bij Bosshardt'? (N = 171)

	%	N
Minder dan 1x per week	16	28
1x per week	22	39
2x per week	26	46
Meer dan 2x per week	16	29
Altijd als het open is	16	29
Onbekend	4	7

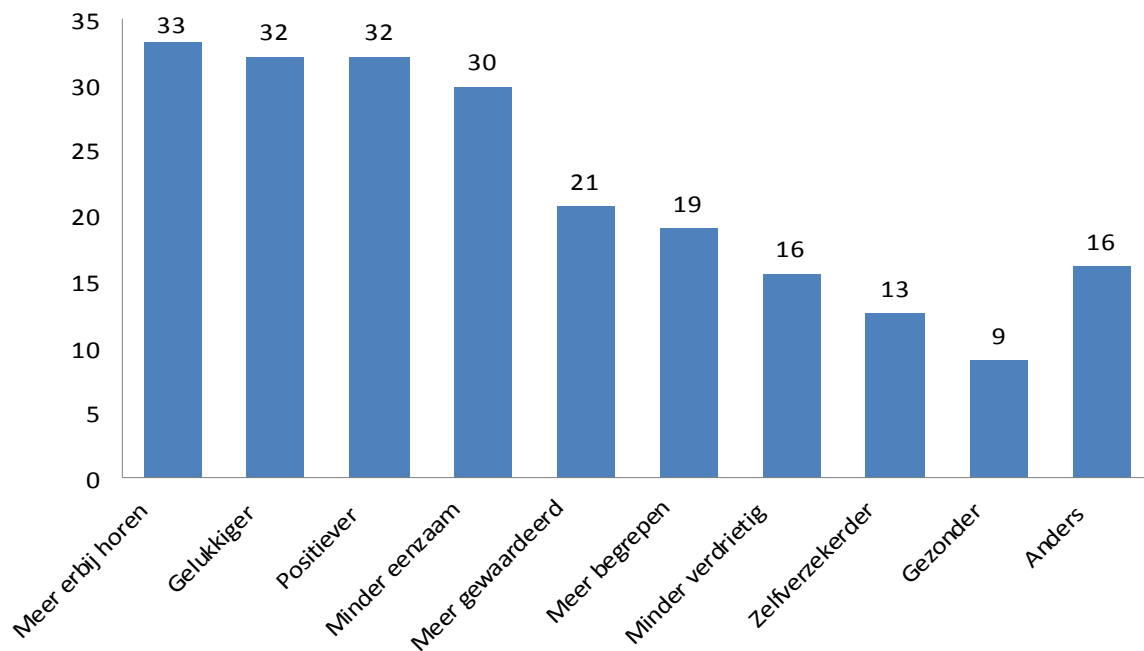
Aan de respondenten is gevraagd wat 'Bij Bosshardt' voor hen betekent. Hierbij konden ze verschillende antwoorden aankruisen. Gemiddeld genomen geven de respondenten twee antwoorden. Een op de drie respondenten voelt zich door 'Bij Bosshardt' er meer bij horen en een op de drie respondenten zegt zich door 'Bij Bosshardt' minder eenzaam te voelen (figuur 4.1). 49% van de respondenten geeft minimaal een van deze beide antwoorden. Dit sluit goed aan op de doelstellingen van 'Bij Bosshardt', waarin het gevoel van betrokkenheid en het bestrijden van eenzaamheid als belangrijke doelstellingen worden geformuleerd. Tevens geeft een op de drie respondenten aan zich gelukkiger of positiever te voelen door 'Bij Bosshardt'. Een op de vijf respondenten geeft aan zich meer gewaardeerd of meer begrepen te voelen. Minder verdrietig, zelfverzekerder en gezonder worden ook genoemd. Respondenten konden ook zelf aangeven wat 'Bij Bosshardt' voor hen betekent. 16% van de respondenten maakte hier gebruik van. Als andere antwoorden werden bijvoorbeeld genoemd: 'voel ik me meer mezelf', 'ben ik minder gestrest' en 'voel ik me nuttig'.

Respondenten die twee keer per week of vaker een bezoek brengen aan 'Bij Bosshardt' geven vaker aan hiervan gelukkiger te worden (39%) dan respondenten die minder vaak een bezoek brengen¹¹ (16%). Ook respondenten die 'Bij Bosshardt' belangrijker vinden, geven vaker

¹¹ <2x per week (N = 67; M = 0,2; SD = 0,4)
>= 2x per week (N = 104; M = 0,4; SD = 0,5; t = -3,5; p < 0,01)

aan zich door 'Bij Bosshardt' gelukkiger te voelen (43%) dan respondenten die 'Bij Bosshardt' minder belangrijk vinden¹² (14%).

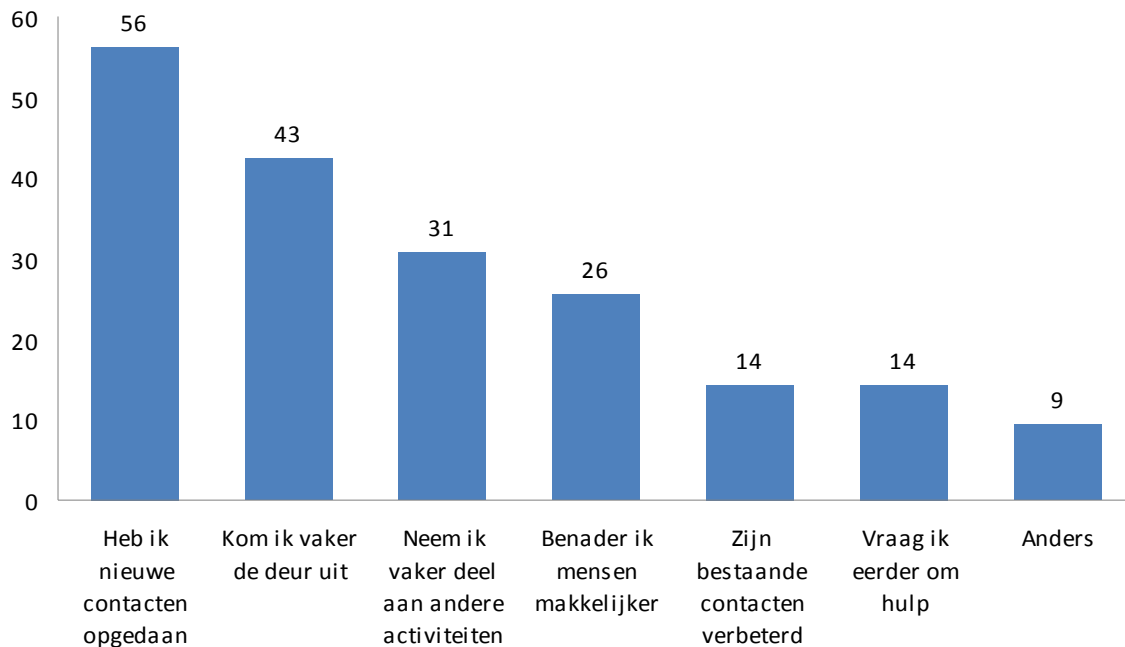
Figuur 4.1 Antwoordpercentages op de vraag: "Door 'Bij Bosshardt' voel ik me ..." (N = 167)

'Bij Bosshardt' stelt zich ook ten doel een plek te zijn waar mensen elkaar kunnen ontmoeten teneinde de contactmogelijkheden van mensen te verruimen. Meer dan de helft van de respondenten geeft aan door 'Bij Bosshardt' nieuwe contacten te hebben opgedaan en bijna de helft van de respondenten geeft aan vaker de deur uit te komen door 'Bij Bosshardt' (Figuur 4.2). 67% van de respondenten geeft minimaal een van deze beide antwoorden. Daarnaast zegt een op de drie respondenten door 'Bij Bosshardt' vaker deel te nemen aan andere activiteiten.

¹² Niet/enigszins belangrijk (N = 65; M = 0,1; SD = 0,3)
 Nogal/ erg belangrijk (N = 105; M = 0,4; SD = 0,5; $t = -4,5$; $p < 0,001$)

Figuur 4.2 Antwoordpercentages op de vraag: “Door ‘Bij Bosshardt’:...” (N = 159)

Respondenten die ‘Bij Bosshardt’ al langer dan een jaar bezoeken geven vaker aan hierdoor vaker deel te nemen aan andere activiteiten (35%) dan respondenten die ‘Bij Bosshardt’ korter bezoeken¹³ (20%). Ten opzichte van respondenten die ‘Bij Bosshardt’ minder belangrijk vinden, zeggen zij die ‘Bij Bosshardt’ belangrijker vinden vaker dat ze door ‘Bij Bosshardt’ nieuwe contacten hebben opgedaan¹⁴ (60%, respectievelijk 40%) en vaker de deur uit komen¹⁵ (46%, respectievelijk 29%). Respondenten konden ook een ander gevolg van hun bezoeken aan ‘Bij Bosshardt’ geven. 16% van de respondenten maakte hier gebruik van. Als andere antwoorden werden bijvoorbeeld genoemd: ‘ben ik meer geneigd iets te doen’, ‘maak ik me nuttig’ en ‘zie ik andere mensen uit deze maatschappij’.

¹³ <1 jaar (N = 76; M = 0,2; SD = 0,4)
> 1 jaar (N = 96; M = 0,4; SD = 0,5; $t = -2,3$; $p < 0,05$)

¹⁴ Niet/enigszins belangrijk (N = 65; M = 0,4; SD = 0,5)
Nogal/ erg belangrijk (N = 105; M = 0,6; SD = 0,5; $t = -2,6$; $p < 0,05$)

¹⁵ Niet/enigszins belangrijk (N = 65; M = 0,3; SD = 0,5)
Nogal/ erg belangrijk (N = 105; M = 0,5; SD = 0,5; $t = -2,2$; $p < 0,05$)

Hoofdstuk 5: Methodische verantwoording

De gegevens van dit onderzoek zijn in de maand september van 2011 verzameld onder de bezoekers van 'Bij Bosshardt'. Dertien 'Bij Bosshardt' buurtsteunpunten zijn benaderd om deel te nemen aan het onderzoek. In totaal hebben 178 bezoekers geparticipeerd in het onderzoek (voor een overzicht, zie bijlage 1). In verband met de vraagstelling zijn alleen bezoekers van 16 jaar of ouder benaderd mee te werken. De vragenlijsten zijn uitgedeeld door de medewerkers van 'Bij Bosshardt' en konden anoniem ingevuld en geretourneerd worden aan de onderzoekers. De dertien buurtsteunpunten hadden 1394 unieke bezoekers in september 2011. Dit is een respons ratio van 13%. De lage respons ratio wordt verklaard doordat slechts een deel van de unieke bezoekers is gevraagd mee te werken aan het onderzoek. Zo worden bezoekers onder de 16 jaar wel tot de unieke bezoekers gerekend, maar zij mochten niet deelnemen aan het onderzoek. Bezoekers die al lang of vaak bij 'Bij Bosshardt' komen, zijn mogelijk oververtegenwoordigd omdat zij waarschijnlijk vaker gevraagd zijn deel te nemen aan het onderzoek en hier waarschijnlijk ook meer toe bereid waren. Bezoekers die weigerden mee te werken aan het onderzoek gaven hiervoor als reden dat zij de vragenlijst te moeilijk of te persoonlijk vonden. Dit alles heeft mogelijk tot gevolg dat bepaalde groepen in dit onderzoek ondervertegenwoordigd zijn, bijvoorbeeld de laagst opgeleiden en allochtonen die de Nederlandse taal niet goed beheersen.

Vragenlijst

De vragenlijst is ontwikkeld door de Vrije Universiteit. De vragenlijst maakt gebruik van bestaande meetinstrumenten en van meetinstrumenten speciaal ontwikkeld voor deze studie. De gebruikte meetinstrumenten worden hieronder puntsgewijs beschreven.

Demografische kenmerken – De geboortedatum, het geslacht, de nationaliteit, de burgerlijke staat en het al dan niet samenwonen met een partner is rechtstreeks gevraagd aan

de respondenten. Voor burgerlijke staat onderscheiden we vier categorieën: ‘nooit gehuwd’, ‘gehuwd’, ‘gescheiden’ en ‘weduwstaat’.

Gezondheid – Gezondheid wordt gemeten op twee manieren. Deelnemers aan het onderzoek is de volgende vraag voorgelegd: “Hoe is over het algemeen uw gezondheid” met als antwoordmogelijkheden ‘slecht’, ‘niet zo best’, ‘gaat wel’, ‘goed’ en ‘zeer goed’. Functionele beperkingen zijn gemeten via zes vragen die Activities of Daily Living (ADL) meten¹⁶ bijvoorbeeld “kunt u de nagels van uw eigen tenen knippen?”, met vijf antwoordcategorieën die lopen van helemaal niet tot zonder moeite. Dit leidt tot een schaal die loopt van 6 ‘veel beperkingen’ tot 30 ‘geen beperkingen’. Respondenten met een ADL score van 24 of hoger hebben geen fysieke beperkingen.

Werk – De werksituatie is rechtstreeks gevraagd. Respondenten konden hierbij kiezen uit de antwoordmogelijkheden ‘betaalde baan/ eigen bedrijf’, ‘huisvrouw/man’, ‘vrijwilligerswerk’, ‘school’, ‘VUT/ gepensioneerd’, ‘arbeidsongeschikt’ en ‘anders, namelijk ...’. Respondenten mochten meer dan een antwoord geven. Wanneer bij ‘anders, namelijk ...’ een van de eerder genoemde antwoordmogelijkheden genoemd werd, is dit op deze wijze gecodeerd. Respondenten die ‘anders, namelijk...’ met AOW beantwoorden zijn gecodeerd als ‘VUT/ gepensioneerd’.

Eenzaamheid – Eenzaamheid is op twee manieren gemeten. De eenzaamheidsschaal van De Jong Gierveld¹⁷ is een betrouwbaar en valide instrument¹⁸ welk onderscheid maakt tussen emotionele eenzaamheid, dat is een gebrek aan een hechte emotionele band, en sociale

¹⁶ Katz, S., Ford, A. B., Moskowitz, R. W., Jackson, B. A., & Jaffe, M. W. (1963). Studies of illness in the aged. *JAMA: The Journal of the American Medical Association*, 185, 914-919.

¹⁷ De Jong Gierveld, J., & Kamphuis, F. (1985). The development of a Rasch-type loneliness scale. *Applied Psychological Measurement*, 9, 289-299.

¹⁸ Pinquart, M., & Sörensen, S. (2001). Influences on loneliness in older adults: A meta-analysis. *Basic & Applied Social Psychology*, 23, 245-266.

eenzaamheid, dat is een gebrek in het brede sociaal netwerk¹⁹. De items hebben vijf antwoordmogelijkheden: 'ja!', 'ja', 'min of meer', 'nee' en 'nee!'. De schaal voor emotionele eenzaamheid heeft zes items (range 0-6) en voor sociale eenzaamheid vijf items (range 0-5). Eenzaamheid wordt ook gemeten middels de vraag: "Ik voel me wel eens eenzaam", met als antwoordmogelijkheden 'nee', 'min of meer' en 'ja'.

Eenzaamheid in het verleden – Eenzaamheid in het verleden is gemeten middels de vraag: "Zijn er in het verleden perioden geweest waarvan u zich herinnerd dat u eenzaam was?" met als antwoordmogelijkheden 'ja, meermalen', 'ja, een enkele keer' en 'nee'.

Contacten – Aan de respondenten is gevraagd hoeveel mensen uit de volgende groepen ze hebben: 'mijn kinderen', 'mijn kleinkinderen', 'familieleden', 'vrienden' en 'kennissen'. Bij de groepen 'familieleden', 'vrienden' en 'kennissen' zijn antwoorden groter dan 15 gecodeerd als 15.

Evaluatie 'Bij Bosshardt' – De respondenten is gevraagd hoe lang ze al in 'Bij Bosshardt' komen (vier antwoordmogelijkheden oplopend van 'korter dan een maand', tot 'langer dan een jaar') en hoe vaak ze 'Bij Bosshardt' bezoeken (vijf antwoordmogelijkheden oplopend van 'minder dan een keer per week' tot 'altijd als het open is'). Tevens is de respondenten gevraagd hoe belangrijk 'Bij Bosshardt' voor hen is (vier antwoordmogelijkheden oplopend van 'niet belangrijk' tot 'erg belangrijk), of ze tevreden zijn met 'Bij Bosshardt' (antwoordmogelijkheden 'nee', 'redelijk/ ten dele' en 'ja') en welk rapportcijfer ze 'Bij Bosshardt' zouden geven.

Respondenten is gevraagd aan te geven hoe ze zich door 'Bij Bosshardt' voelen. Hierbij konden ze kiezen uit negen opties zoals 'gelukkiger' en 'minder eenzaam'. Tevens konden ze kiezen voor 'anders, namelijk...'. Respondenten mochten meer dan een antwoord geven.

¹⁹ Weiss, R. S. (1973). *Loneliness: The experience of emotional and social isolation*. Cambridge, MA: MIT Press.

Tot slot is respondentent gevraagd of door 'Bij Bosshardt' gedrag is veranderd. Hierbij konden ze kiezen uit zes opties zoals 'neem ik vaker deel aan andere activiteiten' en 'kom ik vaker de deur uit'. Tevens konden ze kiezen voor 'anders, namelijk...'. Respondentent mochten meer dan een antwoord geven.

Bijlage

Bezoekfrequentie en response van de deelnemende 'Bij Bosshardt' buurtsteunpunten

Tabel x Deelnemende locaties, unieke bezoekers en aan het onderzoek deelnemende respondenten

<u>Locatie</u>	<u>Unieke bezoekers</u>	<u>Respondenten</u>
Amsterdam Centrum	230	25
Amsterdam Noord	225	23
Amsterdam Zuid-Oost	210	13
Den Helder	55	12
Drachten	122	16
Groningen	69	7
Haarlem	64	7
Heerhugowaard	43	9
Hengelo	67	18
Papendrecht	78	7
Roermond	75	9
Rotterdam	72	23
Utrecht	84	9
Totaal	1394	178